

zelf staande waarneming van BORN (verdubbeling der lens na laesie van de oogblaas der amphibiënlarve) is deze overweging niet van toepassing. Echter BORN zelf sluit de mogelijkheid niet uit, dat zijn vondst met het bekende, door ERICK MÜLLER en WOLFF ontdekte, eigenaardig vermogen van het amphibiën oog in verband staat, dat n. l. na exstirpatie van de lens, het retinaalblad van het oog bij deze dieren, in staat is een nieuwe lens te vormen. („Man konnte”, zegt BORN, „an eine Erklärung mit Zuhilfenahme der bekanntesten Experimenten von WOLFF denken”).

Waar er dus zoo overwegende bezwaren tegen een mechanische verklaring bestaan en waar deze verklaring zelve op zoo uitermate zwakke gronden berust, daar blijf ik er bij dat men beter doet om te zeggen, wij begrijpen het ontstaan der polydactylie niet, dan dat wij een aetiologisch moment aannemen dat ondoeltreffend is en waarmede wij door er genoegen mede te nemen, de zaak als opgelost beschouwen.

Ten slotte nog een toelichting tot het epitheton „verstokt” dat ik in mijn verhandeling bezigde. Waardoor ik tot die uitdrukking geleid werd? Omdat ik in aansluiting aan het beschreven geval KLAUSSNER's: „Missbildungen der menschlichen Gliedmassen und ihre Entstehungsweise” bestudeerd had. Nu lees ik daar op blz. 45 o. a. naar aanleiding van een erfelijke misvorming der linkerhand het volgende: „Bedeutungsvoll für die Aetiologie dieser Anomalie ist die bestimmte Angabe des Vaters, dass er in seiner Jugend durch einen Tritt eines Ochsen auf seine linke Hand eine Verstümmelung derselben davongetragen habe in der Weise, dass ihm der Mittelfinger und der Ringfinger bis einen kleinen Stummel zu Verluste gingen”. Op andere gronden vind ik deze mededeeling hoogst interessant, maar wanneer eenige bladzijden verder KLAUSSNER de aetiologie van deze groep afwijkingen bespreekt, en daarbij weer zijn stokpaardje van amniondraden en insnoering gaat berijden, dan geloof ik toch het recht te hebben deze schrijver zoozeer in zijn insnijdingstheorie verstokt te heeten, dat hij geheel over het hoofd ziet dat hij een paar bladzijden vroeger geheel andere perspectieven over de aetiologie opende. Het was dan ook KLAUSSNER en niemand anders die mij bij het neerschrijven van dat adjectief voor den geest stond.

Met de verzekering dat het mij een genoegen is geweest met den heer WESTERMAN van gedachten te hebben gewisseld, en dankend voor de plaatsruimte

Hoogachtend,

L. BOLK.

DE PHYSISCHE THERAPIE IN HET GENEESKUNDIG ONDERWIJS.

. *Mijnheer de Redacteur!*

Vergun mij, Prof. WENCKEBACH kort te antwoorden op zijn opmerkingen in den „leader” van Uw uitgave van den 12den Maart.

Laat mij vooropstellen, dat ik wel de verantwoordelijkheid kan aanvaarden voor wat ik zelf schreef in het *Tijdschr. v. Phys. Ther. en Hygiëne*, maar niet voor de redactie van het adres der Vereeniging voor Physische Therapie aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.

Ik geef gaarne toe, dat teleurstelling over het afwijzend advies (zonder meer!) van de geneeskundige faculteiten der rijksuniversiteiten op dat adres mij de woorden: „academische onverschilligheid” in de pen gaf. Lag het niet voor de hand, waar wij de geneeskundige faculteit van Amsterdam zich zoo geheel anders hoorden uiten, dit advies onbegrijpelijk, onverschillig te vinden? Indien de faculteiten der rijksuniversiteiten althans de noodzakelijkheid van meer of beter onderwijs in de physische therapie hadden erkend, al wilden zij dan ook (en m. i. zeer terecht) geen professoren, die alleen van de physische therapie de *hoofdstudie* hebben gemaakt, dan zouden wij al dankbaar zijn geweest. Maar ons bleek daarvan niets; wij kregen op grond van het ongunstig advies eenvoudig nul op het rekest; inde irae.

Ik erken gaarne, dat Prof. WENCKEBACH beter over het tegenwoordig onderwijs kan oordeelen dan ik. Ik spreek voornamelijk uit eigen ervaring van 20 jaren geleden. Toen was de diagnostiek hoofd-, de therapie bijzaak. De kennis van en vooral de wetenschap van de therapeutische toepassing der levensvoorwaarden en geneesfactoren der hygiëne, overeenkomende met de *sex res naturales et non naturales* der ouden: *aër, cibus et potus, quies et motus, animi affectus, retenta excreta, somnus et vigiliae*, lag nog in de windselen. Men was al heel tevreden, als de student een goed recept kon componeeren; de rest was wel een beetje „*quantité négligeable*”.

Prof. WENCKEBACH zegt, dat het tegenwoordig onderwijs beter is. „After all the proof of the pudding is in the eating” en ik kan Prof. WENCKEBACH mededeelen, dat tal van jonge collega's zelf erkennen, evenmin iets van de physische therapie af te weten als wij vroeger; zij zeggen, dat het nog ongeveer zoo is als in onzen tijd; dat het onderwijs in algemeene therapie (waaronder ik reken geschiedenis, hypurgie, physische-, diatetische-, suggestie-, en pharmacotherapie) nog steeds draait om de geneesmiddelleer s. s., en dat het onderwijs in de speciale therapie lang niet altijd beantwoordt aan het ideaal der hygiënische therapeuten: de op duidelijk gestelde indicaties gebaseerde, zaakkundige combinatie van physische, chemische en psychische hulpmiddelen tot een *genesplan*.

Kan het anders? Heeft men de hulpmiddelen en vooral de hulpkrachten voor het onderwijs? Ja, sinds een paar maanden een privaatdocent te Utrecht, moreel gesteund door de faculteit, maar zonder hulpmiddelen, ziekenafdeling enz., en voorts professoren van goeden wille te Groningen en te Amsterdam. Het is gelukkig een begin, maar ook, hopen wij, nog niet meer dan dat.

Intusschen nemen wij dankbaar nota van Prof. WENCKEBACH's refutatie der „academische onverschilligheid”. Wanneer men jaren lang, zooals ik, op hetzelfde aanbeeld heeft gehamerd — zonder succes, omdat het ijzer niet heet wilde worden — dan is het geen wonder, als er eens een extra harde hamerslag tusschen loopt, zoodra men meent, dat het ijzer heet genoeg is geworden om het te smeden. Prof. WENCKEBACH vergeve mij die „grootte woorden”. Zij hebben hun „Schuldigheid” gedaan; wij kunnen nu althans gerust zijn, dat de physische therapie aan al onze universiteiten niet lang meer het stiefkind zal blijven. De bezadigdheid en ernst zijner kritiek en de hooge appreciatie der moderne therapie, daarin uitgedrukt, zijn er ons borg voor.

M. i. ik herhaal het, was het een lapsus calami van de commissie van redactie van ons adres aan den Minister van Binnenlandsche Zaken (en ik heb dit de maand daarna ook voldoende toegelicht, 1903, n°. 9, *Tijdschr. v. phys. Therapie en Hygiëne*) professoren te vragen die van de physische therapie hun *hoofdstudie* maakten. Noodig blijft het echter, zelfs al krijgen wij ook overal privaatchoortdocenten of lectoren of honoraire professoren in de onderdeelen der physische therapie, dat de spiritus rector, de professor der interne geneeskunde, er *ernstige* studie van hebbé gemaakt, om den student althans méde te kunnen geven, wat hij in de gewone praktijk kan gebruiken. *In zoverre* moet hij ook de geheele physische therapie beheerschen. Specialisten behoeft hij niet te vormen, maar het is evenmin voldoende als de student alleen leert, in welke gevallen hij later met succes zijn patiënten kan of moet endosseeren aan den physiatër. Ook in de gewone praktijk is heel veel meer van de physische therapie te gebruiken, tot voordeel van onze zieken, dan de meesten weten. Ik herinner slechts aan de hydrotherapie bij kinderziekten. En wat de opvoedende kracht der studie betreft, ik ken weinig zaken in de geneeskunde, die zóó leiden tot eigen studie en nadenken als het samenstellen van een *geneesplan*, als boven geschetst.

Ik kan niet anders dan tevreden en dankbaar zijn voor Prof. WENCKEBACH'S conclusie, dat wij het au fond geheel en al eens zijn.

Mogen wij daarvan spoedig de goede gevolgen zien!

Laag Soeren, 14 Maart 1904.

G. W. S. LINGBEEK.

BERICHTEN.

Wetten, Besluiten, Officieele verslagen, enz.

Toelating Ned. Ind. inlandsche geneeskundigen tot de geneeskundige examens h. t. l.

Onze lezers zullen zich herinneren, dat in Augustus 1903 bij de Tweede Kamer een ontwerp van wet is ingediend tot wijziging van art. 3 der wet van 25 December 1878 (Artsenwet). In ons nummer van 22 Augustus 1903 blz. 524 werd deze voorgestelde wijziging in de rubriek „Wetten, besluiten, enz.” vermeld. De bedoeling van deze wetswijziging is, het ook voor de aan de school voor inlandsche geneeskundigen te Weltevreden opgeleide inlandsche geneeskundigen mogelijk te maken in het vervolg in Nederland arts te worden, zonder dat zij alle voorafgaande examens opnieuw behoeven af te leggen. Na het tot stand komen van deze wijziging zullen de Indische inlandsche geneeskundigen toegang hebben tot het theoretische geneeskundig examen, d. w. z. met vrijstelling van de daaraan voorafgaande examens.

Zeër duidelijk was de formuleering van de wetswijziging in verband met het door den Minister gezegde in de Memorie van Toelichting niet, wat ook bleek uit het Verslag omtrent het afdelingsonderzoek van dit wetsontwerp. In dit verslag wordt de opmerking gemaakt, dat waar de Minister in de Memorie van Toelichting zegt, dat aan de inlandsche geneeskundigen door